

dr hab. prof. UR Agnieszka Uberman

Rzeszów 10.10.2024r.

**Zakład Językoznawstwa Stosowanego i Kognitywnego
Instytut Neofilologii, Kolegium Nauk Humanistycznych
Uniwersytet Rzeszowski**

**Recenzja rozprawy doktorskiej pt. *The Colour Red in Chinese Culture and Language*
(*Czerwień w chińskiej kulturze i języku*)**

Rozprawa doktorska, której autorką jest Pani mgr Wei Bi, została przygotowana w języku angielskim pod kierunkiem Pani prof. UG dr hab. Danuty Stanulewicz-Skrzypiec oraz promotor pomocniczej dr Wu Lan.

W przedstawionej do recenzji dysertacji Doktorantka podejmuje określoną w tytule tematykę semantyki i symboliki barwy czerwonej w języku i kulturze chińskiej. Rozprawa jest bardzo obszerna i omawia zagadnienia ściśle powiązane z założeniami projektu badawczego. Należy zatem stwierdzić, że struktura pracy jest logicznie uporządkowana i szczegółowo przemyślana.

Rozprawa doktorska Pani mgr Wei Bi złożona jest ze spisu treści, wstępu, ośmiu zasadniczych rozdziałów, wniosków końcowych, załączników, bardzo obszernego spisu bibliograficznego oraz streszczeń w językach angielskim i polskim. Doktorantka zamieściła na końcu swojej rozprawy załączniki. Załącznik nr 1 to kwestionariusz dotyczący skojarzeń z kolorami, załącznik nr 2 odnosi się do skojarzeń z barwą czerwoną, natomiast lista frekwencyjna złożений z leksemem *czerwony* stanowi załącznik nr 3. Poddana ocenie praca doktorska liczy łącznie 330 stron, z czego zasadnicze treści umieszczone są na 285 stronach tekstu (wraz z rysunkami, wykresami i tabelami). Lektura rozprawy jest bardzo interesująca i zasługuje na duże uznanie. Wywód prowadzony jest klarownie, a nieliczne uchybienia natury stylistycznej i edytorskiej nie umniejszają jego wysokiej oceny.

We wstępie do rozprawy mgr Wei Bi zarysowuje znaczenie i symbolikę barwy czerwonej w kulturze i języku chińskim. Przedstawione są także hipotezy badawcze, które Autorka planuje zweryfikować w procesie analiz materiałów źródłowych w odniesieniu do leksykonu barw, zwłaszcza czerwonej, w języku i kulturze chińskiej. Wraz z hipotezami Doktorantka przedstawia także liczne pytania badawcze, które będą przedmiotem rozważań oraz

poszukiwania odpowiedzi w trakcie realizacji projektu badawczego w niniejszej rozprawie. Pytania dotyczą kwestii semantyki, symbolizmu oraz tabu związanego z barwą czerwoną w chińskiej przestrzeni językowo-kulturowej. We wstępie przedstawiona jest ponadto struktura dysertacji.

Rozdział I pt. *Colour in culture and language: Theoretical issues* prezentuje, zgodnie z tytułem, aspekty teoretyczne barw w kulturze i języku. Warto zauważyć, iż w kulturze chińskiej kolor jest wyrazem wartości narodowych, a słownictwo barw Doktorantka określa mianem 'okna na kulturę chińską'. Historyczne użycie barwy czerwonej przedstawiono na podstawie danych antropologicznych odnoszących się do różnorodnych społeczności i kultur. Aspekty filozoficzne, fizyczne i psychologiczne kolorów wraz z nazewnictwem barw są skrótowo zaprezentowane w dalszej części rozdziału, a następnie opisano podejścia do słownictwa opisującego kolory i terminologii kolorystycznej. Doktorantka omawia teorię podstawowych kategorii kolorów w odniesieniu do badań w tym zakresie, które przeprowadzili Berlin i Kay, oraz opinie krytyczne dotyczące powyższej teorii a także inne podejścia różnych badaczy do omawianego zagadnienia. Uwaga poświęcona jest także leksykonowi kolorów w dociekaniach chińskich językoznawców. Autorka wskazuje między innymi na liczne badania dotyczące kulturowych wpływów na chińską terminologię kolorystyczną oraz znaczenia leksykonu podstawowych nazw barw. Szczególną uwagę poświęcono zagadnieniom tytułowym rozprawy, tj. badaniom dotyczącym leksykonu koloru czerwonego w języku chińskim. Autorka prezentuje badania dotyczące leksykonu barwy czerwonej prowadzone zarówno w języku chińskim jak i skrótowo w innych grupach językowych. Rozdział kończy się krótkim podsumowaniem.

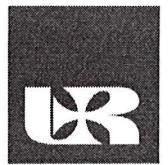
Rozdział II pod nazwą *Methodological considerations* podejmuje tytułowe zagadnienia metodologiczne w obrębie tematyki koloru czerwonego w języku i kulturze chińskiej. Tytuł rozdziału jest dosyć ogólnie sformułowany a sam rozdział nieco skromny. Niemniej jednak, Doktorantka przedstawia pokrótce zakres badań które zamierza przeprowadzić; podaje źródła, które będzie analizować, kwestionariusze, które posłużą do zgromadzenia danych badawczych oraz korpusy wykorzystywane do analiz leksykalnych słownictwa barwy czerwonej.

Rozdział III *Colours in Chinese culture and the evolution of basic colour terms*, stosownie do nazwy poświęcony jest zagadnieniom znaczenia i rozwoju terminologii barw podstawowych w kulturze chińskiej. Doktorantka koncentruje uwagę na opisie znaczeń barw ściśle związanych z bóstwami i poszczególnymi dynastiami w kulturze chińskiej od czasów

starożytnych. Terminologia kolorystyczna chińskich nazw barw jest związana z teorią Pięciu Żywiołów. Ten szczegółowy opis zarysowuje podstawy użycia i znaczenia poszczególnych barw w różnych okresach rozwoju. Tak dokładny rys historyczny jasno precyzuje znaczenie poszczególnych kolorów w kulturze chińskiej na przestrzeni dziejów i wnosi dodatkowy walor poznawczy ubogacający wiedzę i ułatwiający zrozumienie zastosowania nazewnictwa kolorów w chińskim leksykonie. Podrozdział 3.3 analizuje i przedstawia ewolucję chińskich nazw barw podstawowych. Dyskusja jest bardzo obszerna i zobrazowana danymi ze stosownych materiałów źródłowych. Warto dodać, że analiza stoi w pewnej sprzeczności do klasycznej kolejności pojawiania się nazw barw w językach według teorii opracowanej przez Berlina i Kaya, jednak konkludując Doktorantka stwierdza, że istnieje zdecydowana zbieżność nazewnictwa barw podstawowych w języku chińskim i językach grupy indoeuropejskiej. Wskazuje to, na podstawie przeanalizowania bogatego materiału, że kolejność ewolucyjna jak i twierdzenie dotyczące uniwersalności są częściowo rozbieżne. *Concluding remarks* zwięźle podsumowują treść rozdziału.

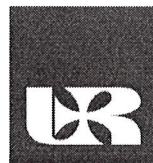
Rozdział IV, *Connotations of the colour red in Chinese culture*, Doktorantka poświęca tytułowej tematyce analizując konotacje barwy czerwonej w kulturze chińskiej. Rozważania te są bardzo obszerne i wnoszą element poszerzenia specjalistycznej wiedzy kulturowej. Czerwony uznawany jest za kolor narodowy Chin, jak twierdzi Autorka „ucieleśnia on koncept wartości chińskich jak i sposobu myślenia, i jest kojarzony z tradycjami ludowymi, polityką, religią i zachowaniami współczesnego społeczeństwa” (str. 86). Doktorantka śledzi dzieje rozwoju znaczenia barwy czerwonej w chińskiej tradycji ludowej. Odniesienia dotyczą symboliki i czczenia ognia, słońca, feniksa, oraz krwi. Wpływ tradycji także akcentuje znaczenie tej barwy nie tylko w wierzeniach i świętach, ale także w polityce i religii. Bogaty rozwój cywilizacji pozwolił Chińczykom na nadanie czerwieni dodatkowych konotacji kulturowych. Autorka omawia pozycję barwy czerwonej w chińskich zwyczajach i tradycjach ludowych, omawia także bogatą symbolikę czerwieni. Kolor ten jest obecny także w różnych tabu poprzez główne skojarzenie z kolorem krwi. Przystawiając wpływy z języków obcych na symbolikę barwy czerwonej w języku chińskim na stronie 131 Doktorantka stwierdza, następująco: „Objects that can infuriate somebody are said to be *like a red rag to a bull* [...]”. Podobne uczucia mogą wywołać nie tylko przedmioty, również czyjeś zachowanie bądź słowa mogą powodować złość. Wspomniane są także skojarzenia barwy czerwonej w innych kulturach, a całość treści rozdziału pokrótce podjęto w sekcji *Concluding remarks*.

Rozdział V o tytule *Red in Chinese material culture* dotyczy kultury materialnej Chin, w której barwa czerwona zajmuje miejsce najważniejsze. Pierwszym aspektem omówionym w dyskusji jest kolorystyka strojów dworskich i ludowych. Ich barwa i zdobienia były ściśle określone i wskazywały na pozycję hierarchii. Bardzo ciekawie zaprezentowano także znaczenie czerwieni w strojach etnicznych grup zamieszkujących tereny Chin. Kolejnym elementem kultury materialnej jest architektura – tradycyjny sposób budowania wraz z użyciem odpowiednich kolorów jest niewątpliwie chińską spuścizną kulturową. Innymi jej elementami są tradycyjne rękodzieło, a także różne formy sztuki na czele z tradycyjnym teatrem chińskim. Wszystkie przedstawione aspekty kultury materialnej są bogato ilustrowane właściwymi przykładami. Należy zwrócić uwagę, że omawiany rozdział jest ciekawy i kulturowo ubogacający, jednak jest on zbyt obszerny w kontekście podstawowej tematyki rozprawy – tj. analiz językowych nazw barwy czerwonej. W podsumowaniu Autorka pokrótce reasumuje obszerną dyskusję.

W rozdziale VI pt. *Basic and non-basic terms for red in ancient and contemporary Chinese* Doktorantka analizuje nazewnictwo koloru czerwonego w starożytnej i współczesnej formie języka chińskiego. Jest to pierwszym z zasadniczych językoznawczych analitycznych części rozprawy. Doktorantka przedstawia najpierw terminologię opisującą barwę czerwoną w starożytnym języku chińskim: nazwy barw podstawowych i pochodnych. Podane zostały konotacje z niektórymi i kolorami, wraz z ich pochodzeniem i znaczeniem. Opis ten jest bardzo klarowny, rzetelny, i bogato ilustrowany przykładami. Podobny opis jest zaprezentowany dla nazewnictwa barwy czerwonej we współczesnej odmianie języka chińskiego. Doktorantka przedstawia znaczenie terminu ‘kolor’ oraz terminologii kolorystycznej, zaprezentowano także złożoną definicję nazewnictwa kolorów (‘colour words’) a następnie bogato ilustrowane przykładami leksemów odnoszące się do barwy czerwonej. Autorka przedstawia różne kategorie wspomnianych powyżej leksemów oraz zasady słowotwórstwa dotyczące tych wyrażen. Na podstawie przebadanych materiałów źródłowych zaprezentowano charakterystyczne sposoby ich tworzenia, uwzględniając także środki retoryczne. Podrozdział ostatni *Concluding remarks*, podobnie jak w poprzednich rozdziałach, również tutaj zwięźle i trafnie podsumowuje zaprezentowane treści.

Rozdział VII, *A corpus study of the Chinese words for red*, poświęcony jest zgodnie z tytułem analizie słownictwa koloru czerwonego. Po przebadaniu zgromadzonych korpusów

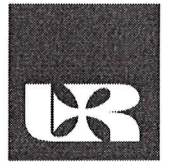

starożytnego i współczesnego języka chińskiego dane liczbowe wskazują typy wyrazów (w tym leksemów złożonych) odnoszących się do barwy czerwonej. Wskazano iż konotacje barwy czerwonej są pozytywne, jedynie nieliczne przykłady wskazują na skojarzenia nacechowane negatywnie. Autorka wykazała zmiany znaczenia leksemów nazw barw, które zaszły na przestrzeni lat wraz z rozwojem języka. Część z tych zmian oznacza utratę znaczenia odnoszącego się do koloru. Analiza w rozdziale VII jest szczegółowa, ciekawa i oparta o dostępne dane źródłowe, na podstawie których Autorka wysuwa słuszne wnioski.

Rozdział VIII, ostatni zasadniczy rozdział rozprawy, nosi nazwę *Perception of red by Chinese speakers and their knowledge of words and expressions referring to colour*. Zgodnie z tytułem, w niniejszym rozdziale Doktorantka omawia percepcję barwy czerwonej przez Chińczyków oraz znajomość słownictwa w zakresie nazewnictwa tego koloru. Doktorantka przebadła znajomość słownictwa respondentów na podstawie analizy odpowiedzi udzielonych na pytania postawione w dwóch odrębnych kwestionariuszach: pierwszego dotyczącego ogólnej znajomości nazw barw i skojarzeniom z nimi, a drugiego poświęconego kolorowi czerwonemu. Grupa respondentów nie była homogeniczna pod względem równej ilości przedstawicieli płci gdyż wykazuje znaczną większość kobiet; sądzę, iż w przypadku analizy kolorów i znajomości ich nazewnictwa taki układ mógł mieć pewien wpływ na wyniki rozpoznawalności i preferencji. Badanie wykazało, iż różne słowa oznaczające czerwień mogą mieć różne konotacje, najczęściej są one pozytywne. Czerwień obecna jest także w tabu, natomiast prototypowym odniesieniem koloru czerwonego są krew i ogień.

Wnioski przedstawione w ostatniej części rozprawy *Conclusions* zwięźle podsumowują przeprowadzone badania i Autorka wysnuwa uzasadnione wnioski na podstawie analizy zebranych danych korpusowych. W ostatnim rozdziale Doktorantka podsumowuje pytania i hipotezy badawcze, weryfikując je na podstawie analizy przeprowadzonych badań. W całości rozprawy wywód jest prowadzony klarownie i stwierdzenia poczynione we wnioskach końcowych także nie budzą żadnych zastrzeżeń. Są one uprawnione na podstawie uzyskanych danych korpusowych, które poddano analizie.

Streszczenia zamieszczone na końcu rozprawy zwięźle opisują tematykę i zakres recenzowanej rozprawy doktorskiej. Bibliografia zebrana na potrzeby prowadzonych badań jest bogata, aktualna i wystarczająca do rozwinięcia kluczowych kwestii omawianych w poszczególnych rozdziałach rozprawy, a także do realizacji zakładanych celów i weryfikacji

stawianych hipotez badawczych. Forma zapisu bibliograficznego jest prawidłowa i nie budzi zastrzeżeń.

Recenzowana rozprawa została sporządzona ze znaczną dbałością i starannością. Praca napisana jest dobrą angielszczyzną z zachowaniem właściwego stylu wypowiedzi. Forma językowa jest poprawna, jednak Autorka nie ustrzegła się przed popełnieniem błędów natury stylistycznej i edytorskiej (błędy językowe i stylistyczne np.: str. 4: „Despite humans always having lived in a beautiful world of many different colours and shades, the true appreciation of colours has been a long historical process.”; str. 32: „includes of”; str. 39: “The data to be analyze...”; str. 61: “This is the true of the Chinese concept...”; str. 87: “Anthropological studies also shows ...”; str. 109: “... she must be dressed in a traditional red manner”; i wiele innych; interpunkcja np. str. 6: „Just as Cheng Yifu (1990: 8), a Japanese author, states, ”, notoryczne omijanie przecinków w wyliczeniach: przed “etc.”; pisownia, np.: str. 36 attention; str. 42: “Why dose this colour become...”; str. 49: “The Chinese dragon does not exit in the natural world...”; i dalsze). Te uchybienia językowe czy stylistyczne jednak nie wpływają na ogólny bardzo pozytywny odbiór przedstawionej do recenzji rozprawy.

Stwierdzam, iż przedstawiona do recenzji rozprawa w pełni realizuje swoje założenia badawcze. Jest to bardzo ciekawe studium językoznawcze wzbogacone o znaczącą wiedzę kulturową. Autorka zwięźle przedstawia główne zagadnienia teoretyczne oraz wyniki przeprowadzonych badań i analiz zgromadzonego materiału badawczego, co pozwala na pozytywną ocenę dysertacji. Waler poznawczy treści pracy podnoszą obszernie przedstawione informacje o charakterze kulturowym, analizy zgromadzonego korpusu, a także wnioski końcowe, wykazane na podstawie wyników przeprowadzonych badań korpusowych i ich analizy, weryfikujące zakładane początkowo hipotezy badawcze.

Stwierdzam, iż przedstawiona rozprawa spełnia wymogi stawiane pracom doktorskim określone w stosownych przepisach i wnioskuję aby Pani mgr Wei Bi została dopuszczona do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

dr hab. prof. UR Agnieszka Uberman